

candum hoc axioma adhibere distinctionem inter malum radicaliter, & formaliter.

181. Dices. Ergo si non esset DEUS, consequenter neque lex DEI, nihil esset formaliter honestum, vel in honestum, nec magis formaliter in honesta occidio hominis, quam pecudis. Resp. conc. illatum: foret tamen unum magis in honestum radicaliter, quam alterum, & ab hac malitia radicali, non autem à formali, potest DEUS moveri, ad ea objecta prohibenda. Ubi nota, quosdam assertere, DEUM non moveri à malitia illa, ad probationem eorum, sed à perfectione sua infinita e. g. à sua excellencia, ad prohibendum omnem suum contemptum, à lapidatione, & providentia, ad prohibendum mendacium, quod, quia turbat politican gubernationem, non debet esse legitime obligantis, fuit etiam contra legem DEI alteram, quatenus lex ista natura necessariò vult, ut leges omnes legitimè late observentur. Ad 1. confirm. om. antec. neg. conseq. aliquos enim actus lex magis, seu gravius prohibet, alios minus, seu levius, e. g. minus prohibet leve mendacium, magis homicidium. Pariter etiam quibusdam actibus bonis proponit major præmium, quam aliis. Ad 2. confir. om. antec. neg. tamen, si hoc post se trahat motivum infinitum, sicut scilicet malitia objecti cuiuslibet intentionis mali, utroque opposita alii perfectione Divina, trahit post se etiam motivum illius ipsius perfectionis. Uterque modus loquendi facile componitur cum nostra sententia.

Ceterum posset adhuc fieri questio de nomine, ar non malitia illa, vel in honestas, aut etiam honestas, quam radicalem vocamus, possit dici formalis: cum omnis dominatio debet provenire ab aliqua forma: ad quam respondeo, posse dici, non in honestatem formalis, sed formale radicem in honestatis &c. sicut causa, que est radicaliter effectus, non est formalis effectus, sed formalis radix ipsius. Attamen, si quis veleret dicere, eam in honestatem esse, in genere physico aliquo modo formalis, non valde me opponerem, modo non dicatur esse formalis in honestate, in genere moralis, seu Theologico.

182. Ob. 2. Juxta nos nemo foret atheistus: hoc videtur falsum: ergo, prob. ma. nemo ageret in honestate, nisi ageret contra legem DEI: ergo deberet eam agnoscere, consequenter etiam DEUM: adeoque nemo effet atheistus. Resp. neg. ma. ad prob. conc. antec. & primam conseq. dist. autem secundum, deberet agnoscere DEUM, sub ratione adhuc fatis confusa, seu tantum sub ratione supremi legislatoris, hic & nunc, obligantis. conc. sub predicato explicito, & magis proprio DEI, seu sub ratione eius a se, vel creatoris universi, omniumque gubernans. neg. 2. atque 3. conseq. Si quis autem etiam negaret DEUM, ut supremum legislatorem, negaret tantum oretus, vel certè sibi implicitè contradiceret: quia simili agnoscere aliquam in honestate: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam: quia vellet mentiri: & tamen ageret in honestate: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiget alia regula distincta: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & in honestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiuntur conformes legi Christi tali, tanquam à superiori latè, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiuntur conformes legi

183. Ob. 3. Multa peccata non sunt contra legem eternam DEI: ergo hæc regula non est universalis. antec. prob. cometio carnis die Veneris, omissione horarum canonistarum &c. sunt tantum contra legem Ecclesiasticam: ergo. Confirm. 1. Omnes actus nostri sunt aequaliter conformes, vel deformes legi eterna: ergo juxta nos aequaliter effent honesti, vel in honeste: quod dici non potest. Confirm. 2. Voluntas Divina presupponit sapientiam Divinam, vel dictationem rationis Divinae: ergo ipsa non est prima regula. Resp. neg. antec. ad prob. iterum neg. antec.

184. Ob. 4. Juxta nos omnes actus honesti effent actus obedientes: hoc est falsum: ergo. Confirm. Non omnia, quæ DEUS vult, etiam nos possumus honeste velle: ergo ejus voluntas non potest esse universalis regula. Resp. neg. ma. Actus obedientes non est, qui tantum quomodo cumque supponit præceptum, aut illud respicit, tanquam regulam, ad judicandum de honestate, vel in honestate objecti: sed ille tantum est actus formalis obedientis, qui pro objecto formalis habet ipsam honestatem implendi præceptum, seu haberet ipsum præceptum pro motivo operandi, quod non habet actus e. g. charitatis, abstinentia &c. Ad confirm. conc. antec. dist. conseq. non potest esse regula universalis voluntatis illa, quia ple DEUS vult objectum, conc. conseq. quia vult, nos velle objectum. neg. conseq. Quando DEUS vult morinos nos parentes, non vult etiam, nos eam mortem: ut quando vult omissionem peccati, vel actum virtutis, à nobis elicendum, vult etiam, cum nos velle: & si huic voluntati nos conformemus, honeste agimus. Supponit autem hic, quod lex DEI sit actus voluntatis; alias argumentum non habet vim.

185. Ob. 5. Actus DEI, antequam concipiuntur conformes legi DEI, jam concipiuntur honesti: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam: quia vellet mentiri: & tamen ageret in honestate: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiget alia regula distincta: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & in honestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiuntur conformes legi Christi tali, tanquam à superiori latè, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiuntur conformes legi

latè tali, seu d'etiam rationis eternæ, neg. antec. & conseq. hæc enim conformitas imbibitur in ipsa honestate. Ad confirm. neg. antec. Ex una Chimara sequitur alia: DEUS enim tunc velleret contraria: velleret mentiri, ut ponitur: inquit etiam mentiri: quia necessariò non vult, seu odit omne destruibilem, auctoritatis sui supermixta, & infallibilis, aedique destruibilem sui ipsius, quale effet mendacium.

186. Dices 1. Saltem sequeretur ex nostra doctrina, omnes actus DEI esse aequaliter honestos, sive cret mundum, sive non cret: sive perfectiora, sive imperfectiora producat: sed hoc non videtur d'ecundum: ergo prob. min. si DEUS aequaliter effet latitudinis, & aequaliter ei gratia referenda, sive magnum, sive patrum beneficium conferat: sive mittat fulvo luum in mundum, sive non hoc videtur paradoxum: ergo.

Resp. non posse hic sive questionem de actionibus DEI ad extra: nam creature, etiam à solo DEO producta, non habent honestatem formalem ex n. 174. deinde, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut sputum ejicit, caput moveat &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fideliatis in paciis, misericordia, continentia, non sunt meritorum in ordine superero: immo nec opera naturalia fidelium, tñ nemo dubitat.

At neque sunt peccata: ut patet ex damnatis Baji propositionibus, ex quibus 25. sic habet: *Omnis opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vita: & 35. Omne quod agit peccator, vel seruos peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc 7. *Omnis humanæ actio delibera, est DEI dilectio, vel iusti: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hic quaeritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel in individuo, qui non sit malus, nec tamen resipicit motum honestatis, etiam tantum naturalis.

187. Dices 2. Ergo DEUS aque latitudinis: quia DEUS est in se æquus magnus, ac perfectus, sive aliquod faciat, ut nihil, sive misereatur nostri, vive non. Non tamen quatenus sum ei grates habenda; quia gratitudo non resipicit tantum perfectionem, sed beatitudinem DEI, ejusque per ista offensam nobis benevolentiam, quia unicus major nobis offensa est, dum Christus missus est, quam si non fuerit missus.

188. Dices 3. Ergo DEUS aque latitudinem, nisi ad duas aequalia bona; sive enim agat, sive non agat, sive contrarium agat, semper agere bene agit: hæc autem electio non est laude digna: ergo. prob. min. Petrus determinatus ad dandum mihi aureum, non est laudabilis propterea, quod mihi det aureum A. p. aureo B. omnino aequali: ergo. Resp. hanc actionem intellectam, ut hic debet intelligi, de actibus incertis DEI, debere ab omnibus lovi, quancunque hic in qualitate sententiam teneant. Unde pro omnibus neg. min. ad prob. conc. antec. neg. conseq. & paritatem. Ideo Petrus non est laudabilis; quia determinatio illius, ad liberaliter donandum aureum, non est ab ejus natura, sed aliounde: at vero determinatio DEI, ad formaliter optimum, est ab ipsissima causa natura, omni laude dignissima. Addo, a-

M 3 in-

ARTICULUS III.

An sit possibilis Actus Moralis indifferens.

Non queritur hic, an sit possibilis actus indifferentes, hoc est, neboni, nec malo, ob defectum libertatis, vel advertentie ad regulam honestatis; nam imprimit hi actus non sunt morales ex mun. 174. deinde, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut sputum ejicit, caput moveat &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fideliatis in paciis, misericordia, continentia, non sunt meritorum in ordine superero: immo nec opera naturalia fidelium, tñ nemo dubitat.

At neque sunt peccata: ut patet ex damnatis Baji propositionibus, ex quibus 25. sic habet: *Omnis opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vita: & 35. Omne quod agit peccator, vel seruos peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc 7. *Omnis humanæ actio delibera, est DEI dilectio, vel iusti: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hic quaeritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel in individuo, qui non sit malus, nec tamen resipicit motum honestatis, etiam tantum naturalis.

189. Dico 1. Possibilis est actus indifferens in specie, ita S. Thom. 1. 2. q. 92. a. 2. in corp. avens. *Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt alios virtutis . . . quidam vero sunt alios mali ex genere, sicut actus vitijs . . . quidam vero ex genere sive sunt alios indifferentes.* Et resipela bonum lex habet permittere. Licet aetem addat, posse etiam indifferentes dici actus parum bonos, vel parum malos, tamen per ipsam particulariam etiam significat, dari alios pure indifferentes. Per indifferentes autem ex genere intelligi indifferentes in specie; quia non intelligit genus sumnum, sed subalternum, quod coincidit resipissime cum specie moraliter sumpta. Confirmatur communissime Theologi. Prob. conc. Est actum indifferente in specie, nihil aliud significat, quam actum resipere objectum, ex se, & inclusi circumstantias indifferentes: sed tales actus sunt possibilis, immo dantur multi: ergo. prob. mi. tales actus sunt, ambulare,flare, levare felicem, abigere mulcas, scribere, legero &c. Studiosè autem hic atuli in exemplum meros actus exteriores, nam loquendo de actibus internis voluntatis, isti non possunt, esse indifferentes in individuo: cum enim hic habeant semper resipere

intrinsicè aliquod objectum formale, & non possunt ferri tantum in objectum materiale, nisi hoc simul sit objectum formale, debent, vel respicere motum aliquus honestatis, & esse boni, vel illud non recipere, & sic juxta autores, non admittentes actum indifferentem in individuo, esse malum, ut magis patebit ex dividendo.

190. Dico 2. Possibilis est, saltem per accidentem, actus indifferentem in individuo. Ita omnes, qui admissim talem actum per se, & præter hos alii plures. Prob. Qui bona fide amplectitur, ut veram, lalentiam, que afferit, possibilem esse per se actum indifferentem in individuo, & juxta illam operatur, utique exicit actum indifferentem; quia à malo ipsum exculat bona fides; bonitate autem eum privat negotio mortivi honesti: ergo saltem per accidentem, seu ratione illius sententia, bona fide credita ut veraz, est talis actus possibilis.

191. Dico 3. Probabilis etiam per se possibilis est actus indifferentem in individuo. Ita Scorus cum tota Schola subtili. S. Bonaventura in 2. disp. 41. a. 1. q. 3. Alensis, Almayn, Angel. Gabriel. Nicol. de Obelis, Herrera, Palacius, Gaspar Hurtadus, Joan Sanchez, Oviedo loc. cit. num. 189. Vafquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. Arriaga de abr. hum. disp. 21. sed. 4. subf. 2. Averla Calpenis, Morandus apud Mastrum in 2. disp. 5. q. 6. n. 209. Viva curi. Theol. p. 2. disp. 7. q. 12. n. 2. & 4. & hoc teste communior recentiorum, ut adeo adversari, quavis magnam autoritatem pro se etiam habeant, tamen eā folā nos minime opprimant. Omitto Angelicum adversarii favere 1. 2. q. 18. a. 9. quia disputari posset, quid S. Doctor intelligat, per ordinacionem ad debitum finem: an non tantum ordinacionem ad finem aliquem, convenientem ratione permittenti &c. adeo, ut velit, etiam actum, quem nos vocamus indifferentem, aliquo modo dicendum bonum: sed nolim contra communem obnit. Ignoset S. D. facile, si hac vice amicissimum ei S. Bonaventuram sequarunt.

192. Prob. 1. cond. Obligatio intendendi, in omni profis actui deliberato, semper positivæ aliquam honestatem, est valde gravis: & insuper est contra faij communem perversionem fideliū: certè à plurimis ignoratur: neque enim ex ullo capite potest probari: ergo non debet admitti. conseq. non potest negari, antec. quod tria habet membra, probatur per singula: & imprimit tertium membrum probabit solutione objectionum: quod primum probatur sic. Licet hæc obligatio non sit gravis in eosfisi, quasi obligat sub gravi peccato, tamen est gravis: quia sapientia recurrat, & nisi observaretur, committerentur plurima peccata venialia, quæ non sunt parvum malum, & merito magni afflantur, praferint a magis plis. Sanè homini, purgatoriū timenti, non foret adeo facile, nullam recreationem intendere propter se ipsam: nullam ambulationem, aut musicam instituere propter delectationem: nihil legere, aut videre propter delectationem sciendi: nunquam caput, aut cutem, deliberatè tricare pure proprie abigendum pruritum &c.

Prob. jam quod secundum membrum. Ho-

mines, etiam piū, communiter ista faciunt, absque ulla intentione, per quam ea ad alium altiorum honestum finem ordinant: nec tamen in his peccare se credunt: nemo etiam facili eos peccati condemnat, quamvis utique perfectius agent, altiori ex fine ea faciendo. Rursus ista obligatio, quæ tamen ester juris naturalis, & omnes homines attingeret, a paucissimis scitur. Sanè Arriaga de fe ipso fateatur, fe, donec hanc questionem agitar, audiret, de hac obligatio, nihil cogitasse. Equidem negari non potest, plures obligations ignorati ab indochi: sed ista etiam ignoratur, certè non agnosceatur, à doctis, & plis: dein etiam obligatio, solum indochi non cognita, non admittitur, nisi sufficienter probetur: atqui hoc non it probatur, ut patebit ex solutione objectionum.

193. Probarunt conclusio 2. auctoritate SS. PR. S. Hieron. ep. 89. c. 5. agens de ceremoniis, aut sacramentis antiqua legis, sic ait: Neque enim indifferentia sunt inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputant: Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utramque indifferentem ambulare, egerere abiitescora, capitis noribus purgamenta proponere, ipsis rheumata facere: hoc nec bonum, nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, nec iustitiam habebis, nec iustitiam. Ubi observa, eum dicere: sive feceris, sive non feceris: ad quæ agere de actu in individuo; nam in specie actuum nunquam feceris.

Nec dicas, S. Doctorem tantum velle di-

cere, ista opera non esse bona supernaturaliter;

nam loquitor de bonitate, juxta acceptiōnē Philosopherum, qui non egerunt de supernaturali.

Quod autem dicit: Nec iustitiam habebis,

sive iustitiam videatur a Pateribus intelligi communiter supernaturalis) tan-

tum probat, eum etiam dicere, quod talia opera

non habeant meritum supernum, quod utique

principaliter ibi intendebat: sed non probat, eum

non intellexisse bonum, secundum acceptiōnē

bonitatis in sensu Philosopherum; alias, quid

eos citaret: videatur Vafquez in 1. 2. disp. 52. c.

3. ubi ait, S. Hieron. haec manifeste sententiam

S. Bonaventuræ, id est, nostram probare.

Rufus S. Gregorii Nazianzeni oratione 3. que

est contra Julianum 3. Ad huc quoniam. 94. sic ait:

Quemadmodum enim, quisquis suppicio baud dignus est, non idem statim laudem, & predicationem remuneretur, eodem modo nec, quisquis laude, & predicatione dignus non est, idem confessum panem quoque commeretur: atqui laude, & predicatione etiam dignus est, qui naturaliter tantum honesta facit ergo. Hinc apud Vasquez loco modò citato interpres Nazianzeni Elias ait in hunc locum: Nota, medium quendam statum à magno hoc viri excipi, & admitti.

Huc spectat etiam illud S. Gregorii Papæ homil. 27. in Evangel. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectionem cognitionis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloqua non contradicunt. Si dicas, naturaliter esse honestum diligere consanguineos Rep. id non esse dubium: sed unde probas, quod S. Gregorii verba debeat restringi ad eos tantum, qui diligunt consanguineos ex motivo honestatis illius, seu quia honestum est? de quo sane plures non videntur cogitare. Accedit, quod S. Pontifex dicat,

eos

An sit possibilis actus moralis indifferentens.

95

eos amare per affectionem carnis, & infra addat, eos amorem suum carnaliter impendere, quæ sane non videntur significare possumus amorem honestatis. Huc spectat etiam S. Bonaventura cit. n. 191. quiescentiam nostram scholasticæ, & fusæ probat.

194. Accedit S. Augustinus, cuius tamen auctoritate possibilium videtur nisi contraria sententia. Hic epist. 19. c. 2. quoq. responso ad epistolam S. Hieronymi, citatam n. preced. sic habet: Sed cavendum est videlicet in hac disputatione, ne, sicut Philosophi, quedam facta hominum media dicimus, inter recte factum, & peccatum, que negue in recte factis, neque in peccatis, numerentur: & urgeamus eo, quoq. observare legis ceremonias, non potest esse indifferentes, sed aut bonum, aut malum: quia verba, dum adversari pro lecit, non videntur attendi, quod ea non fini S. Augustini affirmant, sed sibi objiciuntur: nam haec verba S. Hieronymus, ut patet ex n. 193. ei objecerat.

S. Augustinus autem approbat illud dicendum Philosophorum; nam ait: Ego vero apóstolis non tam exemplum philosophorum timo, quando & illi in sua disputatione recte aliquod dicunt: & post pauca: Philosophi non propterea vani sunt; quia omnia sicut a dicto: sed quia, & falsi plerique confidunt, & ubi vera inventur acriore, a Christi gratia, qui est ipsa veritas, alieni sunt. Tandem ibi S. Doctor dicit, observationem legum ceremonialium, aliquo tempore post Christi mortem, fuisse indifferentem, nec bonum, nec malum.

Verum quidem est, quod eas ceremonias non fuisse amplius bonas, S. Augustinus probet ex eo, quod homines non iustificantur: per quod quidem ab eis tantum excludit bonitatem supernaturalem, quod primarium est S. Paulus intentum: sed tamen per istud etiam ipsi non tribut bonitatem, vel honestatem positivam naturali, sed potius etiam hanc excludit, propterea: quia (sic n. 192.) observatum est circa textum S. Hieronymi) etiam S. Augustinus loquitur de indifferenti, in sensu Philosopherum. Ex quibus videtur, hoc saltem evincit, non tantum sententiam, non esse ita definitam auctoritate Patrum, & oppositione ita eadem suffulsum, ut propterea illa absque alia ratione deficiat, ita verò adstrui debet. Quod adhuc magis patebit, quando ad Pares, ab adversariis adductos, respondemus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

195. O B. 1. S. Augustinus 1. 2. de pecat. merit. & remiss. c. 18. sic habet: Nam, si nobis libera quædam voluntas ex DEO est, que adhuc potest esse, vel bona, vel mala: bona vero voluntas ex nobis est, melius est id, quod a nobis, quam, quod ab illo est: quod si aliquid diffinire dicatur, oportet, fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci: quanquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita confundere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim iustitiam diligimus, & bona est, & si ma-

mo)

mo) etiam juxta adversarios non possunt esse peccata; alias illi infideles in omni operi necessario peccarent: quia est propositio g. inter 31. ab Alexandro VIII. damnata: unde h. texus non faciunt ad rem.

197. Verum est, quosdam, Baio additos, volentes ex his textibus inferre, infideles, eriam in omnibus illis actionibus honesti, peccare; eoque S. Doctor dicit: *Quidquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debet vera sapientia precipit, et si officio videatur bonus, ipso non recte sine peccatum est; sed si attendit legatur totus contextus, apparet;* S. Doctorem quidem velle dicere, ethnicorum virtutes frequentissime apparentes esse, & malo fine e. g. superbia, avaritia, vel alio vioto corruptas: at hoc non universaliter, multo minus firmiter afferit, sed tantum firmiter docet, non esse veras virtutes, hoc est, ad gloriam celestem ducentes.

Docet enim S. Antistes *codem cap. non adeo longe ab initio, ea ipsa ethnicorum virtutes, si scilicet non sint virtutae, Divino muneri esse adscribendas, dum Julianus aliquoquin ait: Quantu[m] inquam, fatus haec ipsa in eisdem DEI ejus saeris?* Rufus sub finem capituli ostendit item, le, dum opera infidelium bona esse negat, tantum ab iis excludere bonitatem, coadveniens ad finem supernaturalem; sic minuit: *Scito, nos illud bonum bonum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, que datum per unum mediatores DEI, & bonum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad eternum DEI donum, regnique perdur.* At tandem transmitit, ea opera in alio sensu posse bona dici, dum addit: *Omnia proxima cetera, que videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes verae, videantur opera bona etc.* Ex quo patet, textus, ex eo capite allatos, ad questionem nostram non facere. Si Augustino confenserit etenim fuit eius discipuli SS. Prosper, atque Fulgentius, quorum textus, quia ab adversariis non afferuntur, etiam expressius exponi non debent.

198. Ob. 2. S. Bernard. serm. 36. in *Canticis* ait: *Sunt namque, qui scire volunt ex fine tantum, ut sciant: & turpis curiositas est.* Et sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi: *& turpis vanitas est.* . . . . Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro bonoribus: *& turpis qualitas est.* Sed sunt quoque, qui scire volunt, ut adscirent: *& charitas est.* Ex item, qui scire volunt, ut adscirentur: *& prudenter est.* Ergo non licet appetere difficultatem scientie proper ipsam: ergo non datum uultus indifferens in individuo; quia, si aliquis daret, certe talis esset appetitus scientie.

Relp. querendo, an ergo adversarii ve- lint, obligari homines ad facienda omnia ex motivo charitatis, vel alio supernaturali? Hoc sane est difficillimum; nec potest haec obligatio ultra ratione probari: certe S. Thomas nullam eam indicat, & 2. 2. q. 141. a. 6. tantum requirit, ut intendat sublevatio decens necessitatis natura, ut exponit Suarez, rationalis qua talis: & S. August. 1. de decem chordis c. 11. tantum pent, ut quis matrimonio non utatur, nisi saltem obseruorum procreandorum casu, seu ob prolis gene-

ratiem, qui finis est purè naturalis. Idem docent alii SS. Patres, Gregorius, Anselmus, & Theologi communiter, quos vide apud Cardenam in *criti Theol. dissert.* 7. c. 2. a. 2. n. 58. & seq. Si autem haec actio honestatus intentionis finis purè naturaliter honesti, etiam aliae honestabuntur. Jam vero, si adversarii non volunt homines obligari ad semper agendum ex motivo supernaturaliter, dicant, an non naturaliter honestus sit moderatus appetitus honorum, vel etiam pecuniarum? an non etiam naturaliter honestus sit, appetere moderare scientiam, hoc est, perfectionem naturalem intellectus? hoc certe vix videtur negabile, si talis appetitus, ex le proprio creature rationali, non aliunde vivitur: ergo debent ipsi responde ad hunc textum mellitus Doctoris.

199. Resp. ergo pro nobis, & ipsis, S. Patrem non loqui de quoconque appetitu mode- rato scientie, sed de immoderato, cui paulo ante applicat illud Apologeto ad Rom. 12. v. 3. *Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem:* & post objectum textum dicit, ut cibum nimium, ita multam scientiam, ingeflam stomacho anima, & non digestam, nocere. Potest etiam dici, prout aliis quidam respondet, terminum ultimorum non idem significare, ac peccatum, sed idem, ac imperfictum; quasi dicereatur, imperfictum esse, si quis scientiam non ordinet ad finem aitorem: quia responso etiam probabilis sit ex eo, quod S. Bernardus alloquitur suis religiosos, quos non volebat, motu hisce naturalibus inhereat, sed ad perfectionem magnam assurgere.

200. Ob. 3. Innocentius XI. damnavit duas propositiones scilicet g. *Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluntatem, non est peccatum, modo non obgit valitudinem; quia licet potest appetitus naturalis suis actibus frui.* & g. *Opus conjugis, ob solam voluntatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defudit venialis atque, si esset possibilis actus indifferens in individuo, non essent illa peccata, adeoque licita:* ergo. prob. min. non potest illa ostendi ratio, cur non sint licita, nili, quia non potest intendi delectatio proprie se, sed debet intendi aliqua honestas: atque haec non deberet intendi, supposita possibilitate actus indifferens: ergo. Confirm. Si possibilis est actus indifferens in individuo, tunc appetitus naturalis potest licet frui suis actibus: hoc non potest admitti ex propositione octava damnata: ergo.

201. Resp. neg. min. ad prob. neg. ma. praeferim quod secundum partem. Ad confirm. dist. ma. potest omnis appetitus naturalis suis actibus frui, neg. ma. aliquis. om. ma. & diff. sic min. neg. conseq. Circa has duas propositiones meretur legi *Viva in p. 2. trutina Theologica*, ubi tandem concludit, ex damnatione illarum thesiuum nullatenus concuti nostram sententiam. Aliud enim est, comedere moderatè ad sufficienciam, aliud, ad satietatem: est enim nimium, si consegue quis comedat, & bibat, donec nullum amplius sentiat appetitum, etiam si non obgit valitudinem, cui sepe non obgit comedere usque ad nauitem: & ramen aliqui Doctores docuerunt, etiam istud esse licitum, & quidem ex eo principio, quod appetitus naturalis licet suis

suis actibus fruarentur: quod principium, si in sensu particulari tantum intelligatur de aliquo appetitu, nihil probat pro comectione, ut patet: si autem sumatur universaliter, est omnino falsum; nam alias etiam ebrietas, & libido erit licita.

Et sunt autores, qui innuunt, hanc propositionem esse damnatam propter hanc ipsam causam, ita ut proposito haec, tanquam causam, & non propter primam partem, damnata sit. Et sane haec propositio: *Christus est in Eucharistia;* quia est ubique: est heretica, non propter primam partem, qui eti deinde: sed propter adjunctam causam, adeoque tanquam causam: sic etiam posset forte dicti, quamvis licet comedere, & bibere, ad satietatem, tamem propositionem dictam, recte esse damnatam, tanquam causalem, seu propter causam universaliter additam; cum universaliter falsissimum sit, posse quemlibet appetitum naturale suis actibus, non tantum ut, sed frui; nam haec ratio universaliter sumpta, ut modo dictum, licet redderet ebrietatem, fornicationem &c.

202. Sed, si etiam concedatur, juxta communem Theologorum, ut in *Viva p. 2. trutina Theol.* in prop. 8. & 9. Inno. XI. a. non est licitum, moderare etiam bibere, vel comedere, ob solam voluntatem, & non potest hinc appetitus suis actibus frui, hoc est, eos habere pro fine, sed tantum ut, hoc est, habere pro medio, & ordinare ulterius ad sustentationem corporis &c, non sequitur impossibilitas actus indifferens in individuo; nam, quamvis voluntas comedendi (& concomitentia multo magis voluntas actus conjugalis) non sit intendibilis propter se fine peccato, potest tamen esse intendibilis alia moderatione voluntas: item, quamvis dicatur homo, ut pote rationalis, teneri ulterius ordinare voluptatem, que est ipsi communis cum bellus, tamem non sequitur, quod teneatur sub peccato, ulterius ordinare etiam alias voluntates, sibi proprias, e. g. audire musicam, olfascere florem, apicere, vel lustrare bibliothecam, aut tubo opticu ut ad vindicta longinquia, ludo non moderate ludere &c.

203. Ratio ulterior esse potest: quia huiusmodi voluntates ad hoc ipsum à natura instaurare sunt, ut animus humanus relaxetur: at non ita voluntas ciborum, aut venerorum; quia prima idea addita est cibo, & potu, ut homo faciliter sis uteretur, ad sustentandum proprium individuum: altera vero à natura addita est, ut homo subiret onera matrimonii, que sunt valde gravia, & sic propagari, vel conservare species humana. Accedit, quod in his dubius delectationibus valde difficile sit, modum tenere, juxta illud D. Augustini 1. 4. contra Julian. c. 24. paulo post medium. *Nescit cupiditas, ubi finitur necessitas:* & dico videatur, debuisse naturae prohibere, ne propter se ipsa intendamus.

Quare, qui his voluntatibus fruatur propter se ipsas, & non tantum utitur, in ordine ad fines, à natura intentos, invenit ordinem naturae, & peccat. Adeo, quod actus conjugali conjuncta sit voluntas immoda (alias enim graviflamma matrimonii onera nemo subiret) & quia à Divinis, quin & a cogitationibus sapientibus, ut observat S. August. loc. modis cit. proflus ab.

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

strahit: adeoque hoc ipso, non propter se, sed propter aliud, adhibenda est: sicut scilicet medicina, praesertim, si ita aliquando sit in usu alius cuius rei, per se immodo, non adhibenda est propter se, sed propter sanitatem. Videri etiam potell. S. Augustinus cit. capite 24. l. 4. contra Julianum.

204. Ob. 4. Juxta nos, vel non datur verbum otiosum, vel non omne verbum otiosum est malum: utrumque est falsum, & contra illud Chirilli. Matth. 12. v. 36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: ubi supponitur dari, & simul in judicio puniri: adeoque malum esse, verbum otiosum: ergo prob. ma. omne verbum diceretur saltum ob aliquam delectationem: ergo nullum est malum, sed omne saltum indifferens: ergo. Confirm. S. Gregorius bonit. 6. in Evangel. sub finem *te relitudinis, aut ratione iustae necessitatis, caret.* & l. 7. moral. c. 17. ait: *Otiosum quippe verbum est, quod, aut ratione iustae necessitatis, aut intentione pie utilitatis, caret:* atque ipsis carent verba, que juxta nos essent indifferenter ergo sunt onerosa, adeoque mala.

205. Resp. neg. ma. ad prob. om. antec. neg. conseq. Dixi om. antec. quia Euthymius, & Theophylactus, à quibus non longe absesse videuntur S. Chrysostomus, apud Cornelium à Lapide in hunc locum Matthet, per verbum otiosum intelligentiam calumniatorum, & fallum: & fulpiscatur Maldonatus, id ex hebreo potuisse inferri. Atamen, quia communissime alii, etiam S. Hieron. in exponentis Scripturis Doctor maximus, verbum tantum otiosum intelligent, nolo de antecedente contendere: sed nego conseq. Etiam illi aliqua delectatio potest aliquando intendi sine peccato, non potest semper; nec enim e. g. dum feria aguntur, aut agi debent, statim licet, qualibet ad rem non facientia, aut ludicra oniose miscere; hinc S. Chrysost. bonit. 4. in Matthet c. 12. v. 36. ait: *Otiosum est verbum, quod rei proposito non convenit, nihilque confortat utilitatem, facit rei, de qua tunc agitur.*

Neque etiam licet delectationibus hisce, e. g. consubstantiacioni Iudiciorum, nimis diu inherere, & qui hoc faciunt, otiosi sunt, non minus, ac illi, qui ludis, alias etiam non malis, tempus nimis absumunt. Hinc S. Gregorius loc. cit. n. 204. (ut patet legi) videatur plene verbum otiosum, & multi quoque, pro eodem accipere. Igittu, quando S. Hieron. in c. 12. Matth. v. 36. ait, verbum otiosum esse, quod sine utilitate, & loquaciter dicitur, & audiens (cui definitione quoad substantiam affinitatem ali SS. PP. aucte Doctores) intelligentius est de eo, quod dicitur sine utilitate, etiam ad delectationem, hic & nunc, non inconvenientem, aut nimiam. Nec dicas, tunc verbum fore imprudentis; nam imprudentia est macula transcendentalis omnis peccati, & nihil potest esse peccatum, & simili prudens.

206. Ad confirm. Imprimis quaro, quod modo aduersarii explicent illud *intentione pie utilitatis?* an utilitatem supernaturaliter piam, an saltum naturaliter, hoc est, piam erga parentes, consanguineos, vel patriam intelligi volunt? certe hoc dicere nequeunt. Igittu tantum debet

bet illud *Plie sumi negativè*, hoc est, *non impie*: & sic etiam possumus admittere totam illum definitionem; nam verbum *indifferens*, si non necessitatem, certè habet utilitatem rectam, & non impiam: item aliquando est necessarium ad avertendam sensibiles molestias, e. g. pruriuntur narium, ut, si ex hac causa alteri quis dicat: *Da mihi tabacum*; vel si alius dicat: *Frigidus valde, cupio excitari ignem*; quin cogite, quod honestum satis, ordinare depulsionem frigoris ad conservandam honestè sanitatem.

Quando autem S. Basilis apud Cornelium vocat verbum otiosum, *quod ad propositum in domino uiam, hoc est, ad affectationem fidei non facit*; etiam ab adversariis minus explicando est; cum alia omne verbum, ad finem naturalem tantum directum, foret otiosum: nec videtur hic posse responderi, quod supra n. 199, in simili diximus, terminum *otiosam sumi tantum pro imperfecto*; cum S. Basilis addat: *Tale enim contristat spiritum*. Quare S. Pater non sicut intelligendus est, sed latius, scilicet de verbis illis, tunc prolatis, quando verba deberent proficer ad finem supernaturalem, & sic tempus otiosè consumitur.

Verbo: otium est malus usus temporis, & otiosum id, quo male consumitur tempus: unde verbum otiosum est, quod, vel non suo tempore dicitur, vel nimium tempus illi impenditur. Quid autem ex hoc operari, omnem actum peccaminosum, etiam furtum e. g. dicendum esse otiosum, nil est absurdum; quia etiam sumendo male tempus consumitur: sed ob maiorem malitiam illius actus, contra seipsum præcepit, non attenditur ad minorem malitiam otiositatis, & à majore culpa otiositas quasi absorbetur. Sic certo sum otiosi, qui tota die potant, vel ludunt: at, quia ebrietas est gravior malitia, de illa minore non cogitatur. Quid autem in quibusdam peccatis sit magnus labor, e.g. in furando, non obest otiositate; nam prius, dum usque ad copiosum sudorem circumcurrunt, tamen sunt otiosi. Plura de verbo otioso, qui cupit, consulat Oviedo, & Arriagam *caitos* n. 191.

207. Ob. 5. Omnis homo, moraliter agens, debet intendere finem aliquem negativè ultimum honestum: ergo non est possibilis actus *indifferens* in individuo. prob. antec. tria sunt bona, honestum, uile, & delectabile: atqui bonum uile non est finis, sed tantum medium, debetque ulterius ordinari, nec potest in eo voluntas quietescere: bonum delectabile non potest intendi: ergo debet semper intendi honestum. prob. 2. p. mi. Homo in actionibus moralibus debet agere supra modum agendi brutorum: ergo non debet intendere bonum delectabile; nam hoc etiam intendunt bruta. Resp. neg. ant. ad prob. in primis minor quoad primam partem non est certa; quia videtur sane posse aliquis hic, & nunc, quietescere in acquisitione pecuniarum, vel alterius rei utilis, qua talis, non quā talis. Certè si sape videtur in lucro quietescere artifex, vel operarius.

Sed omīsa prima parte minoris neg. secundam. ad prob. neg. conseq. nam, quamvis bruta cum homine convenient in appetitu boni

delectabilis, in genere sumpti, non conveniens in appetitu boni delectabilis in specie sumpti: & plures sunt delectationes, quarum bruta non sunt capacia, quales affligantur *nūm*, 202. possentque addi plures e. g. legere, scribere, spe-*ctare* comedias, equo, vel curru vehi, amicē confabulari. Adde, quod etiam in modo appetendi has delectationes, homo in actionibus indifferentibus, se longè alter habeat, quam bruta; quia homo agit libere, item suis actiones motu regulā rationis, & dicitur, an non sint prohibite &c. Fator tamē, Angelicum 1. 2. q. 4. a. 2. ad 2. item 2. 2. q. 1. a. 6. videtur velle, quod delectabilis, non propter se, sed propter aliquam necessitatem, debeant intendi; quia, in docet, operatio non est ordinata, ut quis delectetur, sed potius delectatio est ordinata ad hoc, ut quis ad operandum inducatur. Sed, quid ad authoritatem S. Doctoris in hac questione dicendum, vide *nūm*, 191.

208. Ob. 6. Quicunque juxta nos elicit actum indifferentem, hoc ipso eum elicit; quia licet; sed eo ipso jam agit honestè: ergo non quam indifferentem prob. mi. elicit actum, vel amplecti objectum; quia licet, est conformare se legi permittenti: sed hoc est agere honestè: ergo. Confir. 1. Talis est ita dispositus, ut non ageret, si non licet: sed hoc est honestum: quia est revereri legem prohibitem, & se illi submittere: ergo. Confir. 2. Agere, quia licet, est habere licentiam pro motivo hoc autem motivum, nec est utile, nec iudicandum: ergo est honestum.

Hic adverari in extremum oppositum declinant, & cum priores velint, omnem actum juxta nos indifferentem esse malum, illi volunt, omnem esse honestum. In forma Resp. 1. neg. ma. non enim omnis taliter operans necessario habet licentiam pro motivo, sed sibi eam habet pro puro termino, nec tam agit, quia licet, quām, cūm licet: sicut servus, iūfus dare eleemosynam horā octavā, dat illam; quia ea hora sonuit, habendo sonum, non pro motivo, sed pro puro termino; nam, sicut iste movetur ab imperio domini, ita alien à delectatione objecti. Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. est enim tantum agere indifferentem; quia lex Divina permittit etiam amplecti objecta indifferentia.

209. Ad 1. confirm. Resp. 1. neg. ma. universaliter sumptum; nam sicut atritus, & odio habens peccatum ex meru gehennæ, non est ita dispositus, ut peccaret, si gehenna non esset. Ita agens; quia licet, non semper est positivè ita dispositus, ut non ageret, si non licet, sed ab hoc præscindat. Sic milites, quando audiunt, licitum esse aliquid rapere, statim rapunt; quia etiam virtualiter cogitent, quid facient, si non licet: nec consultum esset, eos hac de re interrogare: & bonum est, eis nihil de illa suppositione incidere.

Resp. 2. dist. mi. hoc est honestum negativè, seu non in honestum conc. mi. est honestum positivè. neg. min. & conseq. Si hoc ad honestatem sufficeret, etiam non daretur actus indifferentis in specie, ut patet expediti. Dein ad actum honestum requiritur, ut positivè honestatum aliquam amplectatur. Sed neque verum est, quod universaliter quisvis semper reflexè am-

plēta.

An sit possibilis actus moralis indifferentis.

pectatur honestatem parendi legi permittenti; quia multi tantum nolunt in honestatem violandi præceptum, tanquam objectum materiale: non autem reflexè volunt honestatem volendi actum in honestum, tanquam objectum formale: quin imò sapientissime tantum aliqua quasi habitualis notitia licentia presupponitur: quis enim, dum sumit tabacum ex narium pruriu, semper reflexè cogitat de positiva honestate parendi legi permittenti? aut positivè dicit: Ego me ita subiungo omni legi justæ, ut, si aliqua prohibet tabacum, eum non fumerem: at quia nulla eum prohibet, sed universalis facultas est, & infūper honestum est, legi, vel superiori, talem facultatem concedenti, le conformare, me ipsi conformato, & tabacum sumo? Nemo certè de his cogitat.

Ad 2. confirm. neg. ma. & etiam mi. quia agere præcisè; quia licet, non est positivè honestum: dein hoc motivum se solo neminem potest mouere; hinc factum cum altero motivo delectabilis unum motivum delectabile. Si das, posse aliquem agere; quia licet, ad exercendam libertatem. Resp. hoc ipsum spectare ad delectationem. Sed neque etiam delectatio, præcisè ut commoda homini, hoc ipso est honesta; non enim honesta stat in eo, quod res sit utinam bona homini, sed, quod sit decens naturam rationalem ut tales: quia decencia, ut rectè ait Arriaga, non potest clarius explicari, sed lumine natura agnoscitur.

210. Dices 1. DEUS præcipit, ut non agamus illicitè: ergo, qui non agit illicitè, conformat se huic præcepto: ergo honestè agit. Resp. neg. 2. conseq. Cum hoc præceptum sit negativum, etiam ille se sufficiens conformat, qui dormit, quia honestè agat. Si positivè qui amplectetur honestatem volendi actum prohibatum, honestè ageret; at hoc illud præceptum non exigit, nec quilibet, abstinentis ab actu illicito, hoc faciat.

Dices 2. Qui agit ex permissione Divina, amat permissionem Divinam: sed hoc est honestè agere: ergo. Resp. neg. ma. Sic ut, qui vult aliquid facere; quia obligatur iure alterius, non eo ipso amat hoc ius, nec habet illud pro objecto formalis quo, sed tantum pro objecto formalis quo: ita nec semper aliquid facere, vel permissionem Divinam, qui agit, quando datur ea permissione: imò neque habet permissionem, vel licentiam, pro motivo ex *nūm*, 208. Sed etiam amaret per aliquem actum præmium, posset tamen subsequi actus indifferentis, tantum tendens in objectum permissionis.

Dices 3. Ergo, qui operatur; quia licet, præscindit ab eo, quid esset facturus, si non licet: sed hoc ipsum est agere in honestum: ergo, prob. mi. talis contemnit licentiam DEI, vel permissionem ejus: hoc est in honestum: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Modo non sit positivè paratus agere, etiam si non dareur licentia, eam non contemnit, sed ipsam supponit: quamvis non velit actu suo se reflectere in honestum agendi ex motivo licentiae, seu permissionis. Sic, qui scit, quid actu charitatis posset mereri gloriam coelestem, & supponit eā cōsciūtiā, eiciit actum charitatis, qui non potest pro-

N 2

motivo habere consecutionem gloriae celestis tamē istam non contemnit.

211. Novam in hac materia questionem excusat videtur Ulloa *de actib. hum. disp. 1. c. 1.* scilicet, an non actus, quem indifferentem vocamus, saltem sit imperfectionis moralis positiva: in qua controversia auctor hic tenet affirmati-*nam*. Hac quidem afferatione nihil conclusioni nostra contrarium docet; solam quippe ratio-*nen* peccati ab actu indifferenti exclusimus: ta-*men* operæ præmium est, etiam hujus doctrinæ mentionem hic aliquam facere. Itaque distin-*guitar* ab Ulloa, & rectè, duplex *imperfectionis moralis*, nempe *negativa*, & *positiva*.

Negativa est carentia, vel omissionis majoris perfectionis, h̄c & nunc, absolute possibilis, & quidem libera (si enim libera non est omissionis, & imperfectionis quidem physica esse poterit, at non moralis, seu imputabilis) e. g. quando quis amat DEUM, vel proximum, sed non adeo inten-*sè*, ac posset; vel, quando non elicit actum tam per-*fectum*, ac posset, si toto conatu vellet coope-*rat*ri gratia accepta: quamvis interim elicit a-*ctum*, omni ex parte positivè bonum. *Positiva* imperfectionis moralis (juxta Ulloam, cui ali au-*thores*, saltem quoad substantiam, consentiunt) est etiam carentia, vel omissionis majoris perfectionis, ita tamen, ut omitteratur liberè, contra consilium, h̄c, & nunc, à superno propositum, & practicè observabile, hoc est, non moraliter ob difficultatem nimiam impossibile, e. g. si quis contra inspirationem Divinam, incitantem ad abstinentiam ab aliquo actu indifferenti, e. g. auditione musices, tamen eam audit, & eam mortificationem negligit; quia non tenetur, licet moraliter posset, mortificationem illam su-*bire*.

212. Talis actio, ut ibidem Ulloa, merito displacebit D. 1. Quia est inordinata, post habere beneficium DEI suū libertati, vel commodo. 2. Quia reprehenditur à Sanc-*tis*, ut sapientissime in eorum scriptis notatur, vel à virtute eorum scriptoribus refutatur. 3. Quia etiam in civilibus merito displacebit regi, vel magistrati, vel patri, si subditus, aut filius, non quidem præceptum, sed tamen consilium bonum, & practicè observable, negligit. Quod autem omnis actus, quem vocamus indifferentem, sit contra tale consilium, probatur ex Apostolo 1. Cor. 10. v. 31. *Sive ergo manducatis, sive bibatis, sive aliud quid faciatis, omnia in gloriam DEI* (saltem latè sumendo, five ad finem aliecius virtutis) facite. Rursum ad Colosenses 3. v. 17. *Omnis, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi: ergo DEUS per Apostolum suaderet, & consilio suo nos incitat, ad omnia ex virtute motivo agenda.*

213. Equidem non negaverim, sapientius actibus indifferentibus esse conjunctas tales imperfections: & sic transgressiones regularum in iis Ordinibus sacrī, ubi non obligant sub peccato, saltem à talibus imperfectionibus excusat non possunt, etiam si ex nullo alio, quam praetice ex capite disformatis cum regulis, improbandae essent: imò etiam aliis actibus indifferentibus frequenter tales imperfections junctur, prefertim, quando, ut fatebitur, configuntur DEI, ad meliora, & quidem practicè pos-*ibili*a,

sibilia, hortantis, valde clare proponitur, & simul displicentia DEI ex omissione, vel positio- ne actionis cuiusdam, oritura, pari claritate, & cum aliquo conscientie remorfu, appetit; tunc enim plene non video, quomodo quis omnem justam reprehensionem effugere possit. At- tamen, quod nullus omnino actus in individuo dari possit, quin, vel honestus, vel positiva imperfectione morali (negativam enim facile concedo) infectus sit, necdum omnino per- sus sum.

214. In primis enim juxta hanc doctrinam, omnis actus moralis hominis Christiani, non di- rectus ad finem supernaturalem, esset imperfec- tio moralis positiva, eo quod non esset juxta consilium DEI, promulgatum per Apostolum, & adductum, n. 12. (nam omnia in gloriam DEI: omnia in nomine Domini Iesu Christi facere, non significat, tantum finem naturaliter honestum, seu virtutis naturalis, sed finem supernaturalem intendere; neque enim gentiles, naturaliter ho- nesti agentes, dici possunt sua fecisse, in nomine Domini Iesu) hoc autem videtur difficile; quia incurre possumus displicentiam DEI, & alia mala, ob tales imperfections positivas impen- dentia, non parvum est malum. Secundo. Non omnibus universaliter hominibus, moraliter agenitibus, ita proposita sunt consilia DEI, sed solis ferme Christianis, adeoque hi ferme soli positivae imperfectiones agerent, & non omnis uni- versaliter cuiuscunq; hominis actus indiffe- rentis esset imperfectione positiva. Si velles reponere, saltem omnibus universaliter proponi con- silium superioris alicuius, practice observable, id difficulter probares: & etiam ex mox sequen- tibus impugnari posfies. Itaque.

215. Tertiò. Utrecte ait Cardinalis de Lugo de incarnat, disp. 26. sec. 10. n. 131. potest homo etiam Christianus (de hoc enim Lugo juxta contextum loquitur) moraliter operari, qui advertat, actionem suam suaderi à DEO, vel non, sed tantum advertat, aliam esse meliore: certè multi sepe tam parvum videntur cogitare, aut scire, quod omittendo actionem perfectio- rem, etiam practice possibilem, incurrit positi- tivam displicentiam DEI, quā pārēm Arriga (de quo n. 192.) ante ingressum Theologici stu- dii cogitat, se per actus non directos ad finem honestum peccare venialiter. Licet autem o- mitatur, quod homines sōlē implirē, confus- sē, vel interpretati, aliquo modo cognoscant, rem meliorem suaderi à DEO, tamen non videntur id ita clare cognoscere, ut dici possint, nolle DEUM suadentem audire, & qui- dem dici possint in sensu aliquo tam proprio, ut propterea positivam DEI displicentiam incur- rant: sed videntur id tantum ita confusè cognoscere, ut dici possint, nolle melius agere; quip- sis difficile, & ingratum accidit: atque adeo quidem negativē, non tamen positivē imper- fecti agere.

Quarid, Saltem potest contingere, ut ad- vertentia ad indifferentem sui actus, & positivam honestatem, vel bonitatem alterius actus, vel omissionis, sit tantum semperne deliberata, que tamen adhuc sufficit ad moraliter agendum, in dī etiam ad venialiter peccandum: hoc calū, si quis actionem indifferentem eliciat, difficile vi-

detur, cum statim arguere imperfectionis mor- talis positivæ, que DEO jus præbeat, si non ad ponam decernendam, saltem ad immittendam positivæ gravissima mala temporalia, & negati- vè etiam spiritualia, ita, ut DEUS, non tantum pro sua libertate, atque dominio, sed pro me- rito hominis, ita imperfeciē agentis, ea immittat, quæ non est contemnenda. Sed hec, non tam istam Ullorū sententiam impugnandi, quā ejus mentionem faciendo grātia, dicta simili etiam aliis occasionem dandi causā, ut hanc opinionem peniculatius examinet.

DISPUTATIO II.

De Conscientia.

216. R^egula moralitatis prima, remota, & objecchia, ac universalis, ut diximus num. 176. est lex ter- na DEI: regula autem proxima, & formalis, ex S. Thoma cit. num. 157. & communī omnī, est humana rationis lumen, seu dictamen, aut conscientia; nam regula proxima, seu, ut alii vo- catur, formalis, aliud ex communī acceptiōne non est, quā applicatio intentionis, seu cognitio prime regule objecchia: quam applicationē facit conscientia; hinc dicimur agere juxta, vel contra conscientiam. De hac itaque nunc a- gendum, & præcipue de conscientia certa, dia- bia, errorea, probabili.

QUÆSTIO I.

De Conscientia in genere, & Certa in specie.

ARTICULUS I.

*Quid, & quotuplex sit Conscientia, &
quomodo obliget Conscientia Er-
ronea.*

217. Sr Thomas 1. p. q. 79. a. 12. in corp. sic ait: Oportet igitur na- turaliter nobis esse induta, scilicet principia speculabilium, ita & principia operabilium: scilicet, ut S. Doctor ibidem docet, sicut prout habitus primorum principiorum speculabilium, qui ex Aristotele 6. ethicor. 6. dicitur Intel- lectus, ita datur habitus principiorum practicorum, qui vocatur Synteresis. Hanc quidam confundunt cum conscientia habituali: alii vero distin- guunt, dicuntque, synteresis esse habitum principiorum tantum universalissimorum, e. g. Bonum est faciendum, malum vitandum, ius suum cuique tri- buendum: at vero conscientiam habitualē dicunt, esse habitum principiorum magis particu- larium. Sed hac parvū momentū sunt.

218. Jam Conscientia actualis (de qua præcipue nobis agendum) definitur à Laymarib. 1. tr. 1. c. 2. Actus intellectus practici ju- dicantis, aliquid hic & nunc, agendum esse, vel si- fuisse, tanquam bonum honestum, vel fugientis esse,

*Quid, & quotuplex sit Conscientia, &
quomodo obliget Conscientia errorea.* 101
fensem omnes explicant illud Apolōkoi: Omne au- tem, quod non est ex fide, peccatum est, ad Rom. 14. v. 23. hoc est, quod non est secundum di- cētamen conscientie, judicantis, id est sicutum. Hinc idem Apostolus v. 14. præmiserat: *Couſido in Domino Iesu; quia nihil commune per ipsum, ni- si ē, qui exsistat, quid committat ē, hoc est, et qui per conscientiam erronem judicat, aliquid immundum, seu veritatem ē.*

Quare, si conscientia invincibiliter errans præcipiat etiam aliquid malum, e. g. mendaciū ad salvandam vitam proximū, debet ei obe- diri: quo in calū DEUS, non quidem per se, & immediate, sed ramen per accidentem, & me- diate præcipit mendacium, quatenus præci- pit, ut id faciāmus, quod jugicamus ē ab ipso præceptum, ne scilicet implicite contemnamus ejus voluntatem: quia de re pluribus agemus in tract. de vīt. Theol. disp. 2. q. 1. a. 2.

Alla conscientia ē vincibiliter errorea, quan- do feliciter error potuit, & debuit vitari, ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis ē. Et, si in tali calū errorea conscientia est conjuncta cum aliquo dubio, tunc coincidit cum conscientia du- bio: adeoque talis homo, si advertat, culpam a se prius admisam, in non addicendo neces- saria, vel non deponeendo errore, debet de ea dolere, ac potest se regulari iis principiis, qui bus aliis, qui habet conscientiam dubiam, de qua fūse infra num. 242. & seq.

Si autem conscientia, vincibiliter errorea, horū est conjuncta cum dubio, e. g. aliquis non frequentavit catechesin, quamvis advertebit; se eam omitendo non addicere ea, ad qua sci- enda ē obligatus: & si culpabilitē nescit, e. g. esse peccatum mendacium, vel perjurium, eis- te id posse proximi vīa salvati: si talis postea pejeret sine omni incidente scrupulo, vel dubio, in tali casu, cum hic ipse error, cauſans nega- tioniē scrupuli, vel dubii, fuerit voluntarius, in libera, & culpabilis omissione adēundat cate- chesis, seu accipienda instructionis, est etiam ipse peccatum, adeoque non excusat à pecca- to: sicut non excusat ignorantia culpabilis, seu vincibilis, quo ipsa in tali errore imbibitur: & hinc talē perjurium, ex conscientia ita errorea comitiflū, est peccatum; alias enim nulla darentur peccata ignorantia, quæ ramen ab o- mnibus debent admitti ex illo psal. 24. v. 7. Delicta juventutis meæ; & ignorantia meas ne memineris: & hinc quoque omnes cum S. Thoma. 1. 2. qq. 76. 77. & 78. diliguerunt peccata in peccata, ignorantia, concupiscentia, & mali- tia: non autem dantur peccata ignorantia in- vincibilis ex num. 56. & seq. ergo debent admitti peccata ignorantia vincibilis.

Recte tamen adverteret Gormaz de actib. bim. 2. num. 142. debere omissionem culpabilem ac- cipiendam instructionis, adhuc moraliter in talem actionem, e. g. perjurium, insueta, & necdum delerant ē, quæ deletio fieri potest, in primis dolore retractario, seu contritione; quia ita tol- lit in primis rationem voluntarii, in negligentiā, vel ignorantia prius contractā, dein etiam rea- tum culpæ, adeoque facit, ut ea ignoratio, in quantum culpabilis sit, moraliter non amplius existat, consequenter neque si causa frequentis actionis. Vel potest ea deletio fieri alia ra-

tione, qualis potest esse longum temporis intervallum; nam etiam ratione ipsis potest error, aut ignorantia, in affirmatione moralis fieri invincibilis, de qua re fuit Gormaz loc. modo citato. Sanè, ut recte hic auctor ait num. 144, esset malum durum dicere, quod homo, qui ante multos annos culpabiliter neglexit dicere, aliquid esse illicitum, modo autem, praterita negligenter immemor, sine omni scrupulo, aut dubio, id tanquam licitum agit, semper peccat, quia illa temporis diuturnitas, faciat istum errorem moraliter invincibilem, & inculpabilem.

Ex ante dictis, de conscientia vincibilierte erronea, sequitur, quod aliquis possit esse necessitatem ad peccandum; qui potest contingere, ut quis ex tali conscientia erronea paret, se obligari graviter ad aliquid, quod re ipsa peccatum est, e.g., ad mendacium, vel etiam perjurium committendum, pro redimenda vita proximi; in tali enim casu, si quis non pejeret, peccata; quia, ut paulo ante diximus, implicite dicitur: *Etsi obliger ad pejorandum, tamē id nolo facere: quod est peccaminosum.* Si autem pejeret, iterum peccat; quia perjurium est in se ipso peccatum, & conscientia vincibilierte erronea non excusat culpa.

Nec est absurdum, hanc necessitatem, tantum consequentem, & cujus ipse homo libera causa fuit, admittere. Sed de hoc inferius iterum: interim vide Busenbaum l. 1. tr. 1. c. 1. resp. 3. Quæsio jam ulterius est inter autores, an ita peccata, ex tali conscientia vincibilierte erronea, vel, quod idem est, ex ignorantia vincibili, commissa, habeant distinctam novam malitiam, vel an tantum a priore peccato negligentia, aut ignorantia, culpabiliter admisſa, denominetur peccata: & mala sint, scilicet actus externus, qui non habet distinctam malitiam a malitia actus interni, sed tantum ab isto denominatur malus, & peccaminosus.

P. Thyrsus tom. 4. selec. disp. 6. sed. ultim. à num. 133. & Gormaz de actib. hum. à num. 134, multi contendunt, peccata illa, ex ignorantia tali admisſa, habere novam distinctam impunitabilitatem, seu malitiam; quia alijs, ajunt, non darentur ulla peccata ignorantia; cum ipsis ignorantia, ac negligentia in necessariis addicendis, fuerint contractæ cum plena advertentia, adeoque sint peccata malitia. Addunt exempla varia, & quidem P. Thyrsus num. 142. exemplum duorum mercatorum, culpabiliter ignoranter contractus usurarios, ita, ut unus plures tales celebret, quam alter: Gormaz vero num. 134. exemplum alterius, qui ex tali ignorantia in omnia scelerata ruit: qui unique videntur magis culpabiles, quam alijs, qui intra folius ignorantia, aut negligentia, limites sicut sunt, vel minorem longè numerum actionum per se illicitorum ponunt. Addit Gormaz num. 137. colligi ex propositione, ab Alexandro VIII. damnata (qua nempe adstruebatur possibile peccatum philosophicum) non requiri novam actualem advertentiam ad novum peccatum.

E contra La Croix l. 1. tr. 2. num. 757. fuisse contendit, tales, ex culpabili ignorantia positis actiones, non habere novam imputabilitatem, seu malitiam, sed tantum illam, quam habuit ignorantia, vel negligentia, ex qua fecur-

II. Quæsio I. Articulus I.

sunt: citrèque pro se SS. Thomam, Bonaventuram, Antoninum: item Suarez, Valquez, Sanchez, alioisque communissime. Et quidem ita fuit Sanchez l. 1. in decal. c. 16. num. 45. citrèque etiam S. Thomam in 4. dist. 17. q. 2. a. 2. quæst. 4. ad 2. Suarezum tom. 2. de relig. l. 3. de juramento. c. 7. num. 7. Valquium in 1. 2. q. 71. a. 5. disp. 94. c. 3. n. 9. Sed hi autores locis citatis non loquuntur de casu ignorantie culpabiliter prius admisſa, sed de casu ebrietatis, in qua quis prædictus, se commissurum varia crima, e.g. homicidia, stupra &c. dicuntque, haec non habere novam malitiam.

Attamen videri potest eadem esse ratio de ita culpabiliter ebrio, ac de culpabiliter ignorantia: & si in tali ebrietate commissa, non habent novam malitiam, difficulter probari potest, quod novam malitiæ habent, commissa in tali ignorantia. Ut tamē recte adverit Sanchez loco modo citato, ipsa negligentiæ accipiente intrusionis (& par est ratio de ebrietate) est è graviori peccatum, quod plura, & graviora peccata, prævia sunt ex ea probabiliter fecitura; quia in ista taliter negligens aliquo modo confitit: èd autem minus peccatum est, quod pauciora, vel leviora, peccata fecitura prævia sunt.

Accedit, quod, si talis actio, ex culpabilili ignorantia posita, haberet novam malitiam, DEUS fatem per accidentem determinaret, & quidem præcipiendo, ad formalem malitiam, e.g. perjurii, committendi in casu supra posito pro liberatione proximi; quia DEUS in tali casu perjurium, ut formaliter malitiam, præcipere, dum præcipere, obediit conscientia erronea: hoc autem videtur durum, nec in ulla alio casu admisſum; nam, in casu conscientia vincibilierte errantis, tantum præcipit materialiter malum, imò forte nec strictè materialiter malum, de quo vide tral. de virt. Theol. disp. 2. q. 1. a. 4.

Si quis veleret dicere, DEUM præcipiendo, ut reddatur debitum conjugale, determinare ad ponendum peccatum originale, quod etiam est formaliter malum: posset alignari disparitas; non enim in conceptione constituitur novum peccatum, sed jam olim cum Adamo, cuius voluntati voluntas infantis alligata fuit, commisum, tunc contrahitur: præterquam quod respectu infantis minùs sit peccatum originale, quam respectu alterius peccatum grave actuale. Licet autem unice dici possit, imò debeat, hominem esse causam hujus ipsius determinationis, aut necessitatis peccandi, tamē videri potest, non decere DEUM, in ulla circumstantia præcipere formale peccatum.

Ad argumenta autem adversa responderi potest, in primis has ipsas actiones, ex ignorantia positas, esse vera peccata ignorantia, sufficienter distincta à peccatis malitia, licet non habent distinctam malitiam, sed ab istorum malitia denominantur mala; sicut scilicet etiam actus externi sunt peccata, quamvis non habeant distinctam malitiam ab internis, sed ab his peccaminosis denominantur. Ad exempla autem reponunt secunda opiniois patroni, quod, sicut, qui actum externum additum interno, non est magis culpabilis, vel magis punitur, quam qui solum ponit internum, ita etiam talis, ex ignoran-

Quid, & quotuplex sit conscientia, & quomodo obliget conscientia erronea. 103

ranta alias actiones, ex se malas, ponens, non magis puniri debet, quam alius, qui solus ignorantia, & periculi prævili, nec tamen vitat, est reus.

Ad id, quod objicitur, dari peccata, sine advertentia actuali ad malitiam, commissa, responderi potest, unique dari talia peccata: attamen non necessarie semper habere distinctam novam malitiam: & talia esse peccata ignorantia. Sed de hac quæstione, quæ videri potest apud citatos autores, quilibet judicet, prout ipsi verosimiliter videatur: nam in ordine ad confessionem non videtur ea multum facere; quoenam enim modo illæ actiones se habeant, debent tamen in confessione exponi, saltem sicut actus externi; quia ad minimum eodem modo dominabitur peccata, postiuncte, ac debent dicte peccata ignorantia.

Uterius dividitur conscientia in certam, & dubiam. Prima, seu certa est, quando dictamen elicitor, nixum motivo certo: dubia est, quando quis nihil omnino judicat, sed hæret: ad quæ spectat etiam conscientia scrupulosa; quia & ista nil judicat, sed teretur motivis inambus, & ob hæc imprudenter anguit. Dividitur iterum in probabilem, & improbabilem: illammodo motivo probabile, seu gravi: hæc improbabili, seu levi, saltem comparative: de quibus plura inferius. Aliae divisiones conscientia, vel non sunt scitu necessaria, vel pro opportunitate facile inferuntur.

ARTICULUS II.

An Conscientia Dictamen ultimum debet esse certum.

220. A liud dictamen conscientia dicitur remotum, quo judicat conscientia de re, considerata tantum in se ipsa objective, & nondum attentis omnibus circumstantiis, e.g. judicat, aliquem contractum probabilitus esse justum. Aliud dictamen dicitur proximum, seu ultimum, quo conscientia post consideratas omnes circumstantias, etiam accidentales, ultimum judicat de re, an licita, an illicita sit, e.g. judicat, contractum, quem in se ipso consideratum remoto dictamine judicavit, probabilitus esse iustum, hæc & nunc, sibi absolute esse licitum.

Et ab hoc dictamine desumitur malitia vel bonitas actus; nam, quamvis res in se sit objectivè bona, si ramen ego eam dictamine proximo judicem esse malam: vel etiam remoto dictamine eam judicaverim in se bonam, atamen proximo judicem, mihi hæc, & nunc, non esse licitam, actus, quo eam remago, vel amplector, erit malus. Sic econtra, si res in se sit quidem objectivè mala, ego autem dictamine proximo invenienter dictamine, eam esse bonam, e.g. mendacium dicendum pro fervanda vita proximi, actus saltem non erit malus: quidquid sit, an sit positivè bonus. Item licet dictamine remoto judicem, rem probabilitus, vel etiam juxta patrones sententia, ut vocant, benigna, licet judicem, rem notabiliter probabilitus esse malam, si ta-

men dictamine proximo inculpabiliter judicem, eam esse licitam, actus eam amplectens non erit malus.

221. Quæfatur jam, quale requiratur dictamen ad hoc, ut actus licite fiat, an debet esse evidens, ut volunt Oviedo, Pallavic, Esparza, Terillus, Cardenas, Haunoldus, Illing, apud Ralslerum in norma rei disp. 2. q. 7. a. 1. vel, an debet esse moraliter certum, ut volunt Suarez. in 1. 2. tr. 3. disp. 12. sed. 3. Layman. l. 1. tr. 1. c. 5. n. 4. alioque plurimi citati in eadem norma rei eadem disp. 2. q. 8. a. 2. n. 220. vel, an etiam sufficiat dictamen tantum probabile, ac opinativum, ut vult Vasquez, Thomas Sanchez, Salas ibidem citati n. 205.

Advertisendum autem, nolle me hæc misere questionem, an hoc dictamen debeat esse formulariter actus judicativus, vel, an sufficiat dictum virtualiter, seu equivalenter tale, sive apprehensio simplex, sed suavè proponens licentiam actionis, & dubium de inhonestate excludens: qualem apprehensionem posse sufficiere defendit Ralslerus in norma rei disp. 2. q. 4. a. 1. n. 67. Item etiam, nolle me hæc disputare, an debet dictum esse abolutum, seu absoluè enuncians, hanc rem esse licitam, vel, an sufficiat dictum, quod vocant modale, hoc est, tantum enuncians, quod sit moraliter certum, actionem esse licitam: quod item sufficiere idem author loco eodem n. 67. affirmat. Hæc enim videntur potius esse questiones philosophicas, & in ordine ad honestè agendum parum referre; modo enim excludatur dubium practicum, parum referre, an hoc, vel illa ratione, excludatur, ut ex eidem colligi poterit.

222. Dico 1. Non requiri ad actum bonum, vel indifferentem, ut præcedat dictamen evidens de licentia actionis. Prob. Necessestas talis dictaminis, nec auctoritate, nec ratione, nec experientia, probatur: ergo non datur prob. antec. imprimit auctoritas adversariorum est longè minor, & præter paucos supradictatos ferme omnes reliqui contenti sunt dictamine moraliter certi: nec antiquiores faciunt mentionem, nisi dictaminis practice, aut moraliter certi: rationes autem pro opposita sententia omnes solvemus: experientia vero illi nullatenus suffragatur; illa enim dictamine debeant esse valde reflexa, ut ex dicendis patebit: & experientia potius probatur, tot reflexiones non fieri: imò, cum iphi adversarii faciantur, illas reflexiones non esse à nobis discernibles, eas experiri non possumus. Dein rulticus, si a parochio audit, aliquid esse licitum, id bona fide facit; quin reflexè hoc dictamen faciat: *Quod parochus mihi dicit esse licitum, evidenter mihi dicit: sed hoc mihi dicit esse licitum: ergo.*

223. Confirmatur. Non appetit, unde defumatur universaliter evidencia dictaminis, saltem, nisi sicut plures reflexiones: sed has adstruere necessarias, circa quamvis ferè actionem, etiam minimum: ergo. prob. ma. Multi etiam ex adversariis defendunt, licitum esse leui sententiam minùs tam, minùsque probabilem, vel saltem æquè probabilem: ut illi non possint habere evidentiā de licentia sue actionis sine pluribus reflexionibus: ergo. prob. mi. dictamen remo-

tum, vel primum directum, est tantum probabile; nec etiam primum reflexum est evidens: ergo debent dari plures reflexiones.

Prob. 2. p. antec. Vel dictamen reflexum ita formatur: *Qui sequitur sententiam probabiliterem, evidenter licet agit: sed ego sequendo sententiam dictam benignam, sequor probabiliorrem: ergo & minor non est evidens; cum à valde multis probabilitate negetur. Vel dictamen ita formatur: Qui consideratis omnibus prudenter, & absque passione judicat, hanc actionem sibi licere, eam facit absque peccato: sed ita ego judico: ergo. Et item mihi, non est evidens metaphysice, vel etiam physice; quia non est evidens, me prudenter ita judicare; cùm autores, quos rigidos vocant, me imprudentem dant: item amor proprius valde subtiliter soleat nobis illudere, & tenebris tenebrarum in Angelum lucis se transformare.*

Quare hoc dictamen ad summum est moraliter certum. Ut ergo habeatur triplex evidens, opus erit nova reflexione: si tamet etiam post hanc vera evidentię habetur: debetque dictamen sic concipi. *Quandocunque ego moraliter certus sum, quod, b. & nunc, non agat ultra passionem, & quod juxta presentes circumstantias omnia, prout debui, consideraverim, & prudenter, quantum mibi videtur, judicem, hanc actionem mibi licere, tunc evidenter mibi dicet: sed nunc ita se res habet: ergo. Verum, licet sic ostendatur, quomodo ex principio in se, & directe tantum probabilibus, possit formari dictamen certum, vel etiam evidens, quis tamen homines, his subtilitatibus non assisteret, obligabit ad facienda tot reflexiones, circa actiones plurimas, & frequentissime occurrentes?*

224. Dico 2. Requiritur, saltem ordinarię, ad honestatem, vel indifferentiam actionis, dictamen moraliter certum de licencia ejusdem ita longe communis autores, qua sp̄a auctoritas in materia morali, in qua saepe recurrentur etiam dictum prudenter, magni ponderis est. Prob. concl. etiam ratione. Operans licet debet excludere omne dubium de inhonestate actionis: atque hoc ordinarię non potest, nisi habeat certitudinem moralē: ergo, ma. est certa; alias enim operaretur cum dubio pratico, quod nunquam est licitum, ut omnes docent, & infra probabimus. prob. mi. probabilitas sola per se non excludit omne dubium: ergo, vel tali homini nullum deberet incidere dubium, quod ordinarię non fit, nisi circa res, quas saltem moraliter certas habemus: vel non posset dubium excludere, adeoque operaretur cum dubio pratico: ergo.

225. Dico 3. Aliquando tamen potest sufficere dictamen, dictans probabilitatem, vel unicę probabilitatem, actionem esse licitam. ita prout autores citatos n. 221. qui volunt, ita dictamen universaliter sufficeret, non pauci alii, præterim recentiores: alii autem, quamvis requirant dictamen moraliter certum, non videntur debere accipi, nisi de ordinarię contingentibus. Prob. Potest utique contingere, ut quis, hic & nunc, non habeat dictum, ex natura sua plus quam probable, seu ex natura sua non excludens omne dubium prudens, & tamen nullum ei incidat dubium, neque etiam reflexe cognoscat, se nul-

lum habere dubium, aut dictum tantum probabile: in hoc casu honeste operatur cum solo dictamine probabili: ergo, ma. negari non potest, nisi fiat quæstio de nomine, & dicatur, tale dictum non esse tantum probabile: quod tamen est falsum; cum dictum, plus quam probabile, seu moraliter certum, debet ex natura sua excludere dubium, & itud non tantum per accidens abesse. mi. prob. gratis plus requiritur; nec enim potest dici, quod talis operatur cum dubio pratico, aut sit ita paratus, ut, etiam si actio est in honesta, tamen ageret: ergo.

226. Dico 4. Ad actum in honestum non requiritur dictamen, neque probabile de in honestate actus, ita communissima. Prob. Ad hoc, ut in honeste agam, suffici dubium de in honestate actus, quod, hic & nunc, non deponatur: ergo non requiritur dictamen positive enuncians actionem esse in honestam. antec. prob. omnes dicunt, quod operari cum dubio pratico sit peccatum; quia scilicet talis exponit le periculum peccandi, & virtualiter contemnit legem: ergo, Confir. Qui dubius, an intra dominum sit homo, vel fera, tamen illuc iaculator fugitum, juxta lumen naturalis instinctum agit illicet, & in honeste, si non prius ex principio quibusdam, videnter depositur dubium: ergo non requiritur plus quam dubium practicum perseverans, quamvis non aditum absolutum dictum.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

227. O B. 1. contra 1. conclus. Apostolus ad Rom. 14. v. 23. ait. *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est: ergo, nisi actionem præcedat dictum evidens, seu actus certissimus fidei, non est licita. Confir. Ultimum dictamen non potest dependere à voluntate: ergo debet esse evidens; nam omnis assensus invidens dependet ab imperio voluntatis. prob. antec. si dictamen dependet à voluntate, est in potestate voluntatis, haberet hoc, vel aliud dictamen: sed hoc non potest dici: ergo, prob. mi. à dictamine ultimo dependet honestas, vel in honestas actionis: ergo, si dictamen dependet à voluntate, dependet etiam honestas, vel in honestas actionis: conseqüenter voluntas pro libitu redderet actionem honestam, quod est falsum: ergo.*

228. Resp. 1. Actus fidei non est evidens; unde hic textus æquè efficit contra adversarios, quām contra nos. Resp. 2. neg. conseq. Ex communi interpretatione non intelligitur eo loco actus fidei; alias omnia opera infidelium efficiunt peccata, quod ab Alexandre VIII. damnatum est propositione g. quāz ita habet: *Necessæ est infideli in omni opere peccare. item propositione 11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturalis, que per dilectionem operatur, peccatum est. Quare per fidem ab Apoloſto intelligitur dictamen*

III. An conscientie dictamen ultimum debet esse certum.

105

men conscientia. C quod etiam nos requiriunt, vel voluntatis; cum similia faciant, & bruta, & dormientes. Tandem hæc ratio probaret, non quod ad honestatem actus necessaria sit illa evidens, sed tanum, quod aliunde detur, ex natura intellectus humani, ita reflexe operari solet: quod aliqui transmitunt, tanquam aliquid potius ad Philoſophiam, quam ad Theologiam spectans. Mihi nondum videtur sans efficaciter probatum, quod intellectus universaliter ita operetur: quod si etiam probaretur, tam non dum abfoliūtē nostra conclusio everteretur.

231. Ob. 2. Qui habet dictum moraliter certum, evidenter non peccat: ergo habet dictum evidens de honestate sui actus: ergo tale dictum semper præcedit actum honestum. Relp. neg. conseq. utramque. Eiam, qui perplexus est, evidenter non peccat, quidquid agat, quin de hoc habeat evidens dictum. Pariter, habens moralē certitudinem, non peccat; at hoc non cognoscit evidenter, sed ad summum moraliter certi; non enim se reflectit semper in suam moralē certitudinem. videatur dicta num. 222.

232. Ob. 3. Dictamen ultimum debet esse actus prudenter: ergo, debet esse evidens, prob. conseq. prudenter est virtus intellectus: ergo semper verum dicit: ergo ejus actus est evidenter verus. Relp. 1. Hoc argumentum, præteritum, si defutatur à prudenter supernaturali, tantum probat, dictamen debere esse certum, non vero evidens; quia actus supernaturalis debet quidem esse certus, non vero evidens. Relp. 2. dilt. antec. dictamen debet esse actus elictus prudenter. neg. antec. imperatus a prudenter. conc. antec. & neg. conseq. Nō uero Logici, actus reglati, vel imperatos, a virtute intellectuali, non necessariō esse veros, ut patet in sylogismis topiis. Pariter nec debent esse veri omnes actus imperati à prudenter: & sic lape, dum quis viderit mendicem, prudenter imperat hanc actum: *Hic pauper danda est elemosyna*, & hoc etiam contingit, quando mendicus est natus.

233. Dices 2. *Quandocunque datur aliquod dictamen, vel moraliter certum, vel tantum probabile, semper datur dictamen reflexum evidens, timile, vel tali, quale attulimus n. 223. quamvis non sit discernibile, sicut, dum scribimus, semper datur reflexus ad regulas scribendi, quamvis eas reflexiones, ad ior regulas pro quavis litera, non discernamus. Sed contra est. Quid aliquæ reflexiones admittenda sint, probant rationes convincentes: non autem ideo admittenda sunt aliae, quæ non probantur; alias adstrui possent reflexiones sine fine, & possemus etiam dicere, quod nemo appetit bonum delectabile, direcēt cognitum, nisi etiam reflexe cognoscat, se cognoscere, hoc obiectum esse delectabile: & par est ratio de bono utili. Quis autem dicat, bonum delectabile, directe tantum cognitum, non habere vim movendam ad alium voluntatis? igitur eandem vim habet bonum honestum.*

Addo, quod videatur mihi etiam in scriptione, aut in recitatione ex memoria, sèpè sola agere phantasia, excitata aliquo actu intellectus,

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

rus: